Zeer Geheim

ISTERRAAD

Ex.nr.29

Nr.4309

Notulen van de vergadering
gehouden op vrijdag 1 december 1967 in de Trêveszaal
aangevangen 's morgens om tien uur en 's middags
voortgezet

Aanwezig: de minister-president De Jong en de ministers Bakker, Beernink, De Block, Klompé, Lardinois, Luns (de punten 4a,4c,4e,4g,4j en 4n), Polak, Roolvink, Schut, Den Toom, Veringa en Witteveen (Afwezig is minister Udink)

Voorts zijn aanwezig de staatssecretarissen Van Es (pt.4c), De Koster, Van de Poel (pt.11 en 14b),Van Son (pt.5 ged.)en Van Veen (pt.5)

Secretaris: drs.J.Middelburg
Notularis : mr.J.P.M.H.Merckelbach

1 a. Notulen van de vergadering van 24 november 1967

Wijziging

Blz. 17. Punt 6, alinea 1, regel 10: tussen "heeft" en "bovendien" wordt toegevoegd: naast het voordeel dat de AOW-genietenden door heffing van loonbelasting met een extra-aftrek van f.150 kunnen worden begunstigd,

1 b. Notulen van de vergadering van 27 november 1967

Wijzigingen

Blz. 2. Eerste volledige alinea, regel 15: "de toekomst" wordt vervangen door: het volgend jaar

regel 15 en 16: "een half jaar oud zijn." wordt gewijzigd in: in april van het voorafgaande jaar zijn verschenen.

Blz. 3. Regel...

© NA, 2.02.05.02 (Arch. MR) (Nationaal Archief, Den Haag) inv.nr. 845
http://resources.huygens.knaw.nl/europeseintegratie/doc/C00108

benoemen tot secretaris van het comité van ministers. De minister-president constateert dat de regeringsconferentie nog wat in het verschiet ligt, nu hier nog verschillende voorbesprekingen aan vooraf zullen gaan.

4 e. Toetreding van Groot-Brittannië tot de EEG (Zie notulen m.r. 24 november 1967, punt 4g)

Staatssecretaris De Koster deelt mede dat tijdens de vergadering van het Benelux-comité van ministers ook is gesproken over het in te nemen standpunt na de jongste persconferentie van president De Gaulle. Getracht zal worden een samenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de vijf te arrangeren op 8 december. Spreker heeft de vorige dag bezoek gehad van de heer O'Neill, een ambtenaar van het Foreign Office, die in 1962 minister Heath terzijde stond en thans de naaste medewerker is van lord Chalfont. De heer O'Neill was van oordeel dat het uur van de waarheid in de Europese ministerraad op 18 en 19 december zou moeten aanbreken. Hij wees er voorts op dat het Britse toetredingsverzoek ter tafel moet blijven liggen, omdat Groot-Brittannië niet bereid zal zijn een derde maal bij de EEG aan te kloppen. O'Neill stelde voor dat de vijf in den vervolge, al dan niet met een open stoel voor Frankrijk nauwer contacten met Brittannië zouden onderhouden over technologische samenwerking en over zaken als patent-, octrooi- en vennootschapsrecht. Spreker deelt voorts mede dat de reactie van de Duitse bondsregering op de persconferentie van president De Gaulle, enigszins teleurstellend is. Het schijnt dat Duitsland geen breuk wil forceren op 18 en 19 december, maar de mogelijkheid van associatie nader wil bezien. De heer O'Neill zal aan de regering van de bondsrepubliek mededelen dat de Britse regering associatie volledig afwijst, tenzij deze het karakter zou hebben van een gelimiteerde overgangsperiode. Het is nog de vraag of Duitsland de uitnodiging voor het gesprek tussen de ministers van buitenlandse zaken van de vijf op 8 december zal aanvaarden. Staatssecretaris Lahr heeft laten weten dat Duitsland vreest dat dit een breuk met Frankrijk zal betekenen. Het schijnt dat binnen het Duitse kabinet vooral minister Strauss niet geporteerd is voor een Britse toetreding ten koste van de vriendschap met Frankrijk. De Italiaanse minister Colombo is van oordeel dat president De Gaulle alleen heeft willen bluffen. De Italiaanse regering was aanvankelijk bevreesd dat Nederland de EEG zou gaan bevriezen. Zij heeft later medegedeeld met Nederland te willen samengaan, waarschijnlijk om ons wat van een al te harde lijn af te houden. Spreker deelt voorts mede dat minister Luns en hijzelf op 5 december een gesprek zullen hebben met de Britse minister Brown en Chalfont.

Minister Luns...

Minister Luns geeft later in de vergadering een analyse van de situatie die door de persconferentie van president De Gaulle is ontstaan. Spreker is van oordeel dat de vijf en Engeland nog meer bedrogen zijn dan in 1963. Toen werden immers de onderhandelingen tot in de eindfase gevoerd en werd tenslotte een politiek gemotiveerd veto uitgesproken. Thans heeft Frankrijk door eerst akkoord te gaan met een onderzoek door de Europese Commissie, een discussie op gang gebracht over de zakelijke voorwaarden waaraan Groot-Brittannië voor de toetreding moet voldoen. Deze discussie is nu afgebroken zonder dat Frankrijk verder heeft aangegeven wat het van Brittannië verlangt. Spreker acht het niet tolerabel dat het staatshoofd van een van de zes, buiten de communautaire procedure om, mededeelt dat Groot-Brittannië niet kan toetreden en dat, indien de vijf hierop toch mochten insisteren, de EEG ten gronde zal gaan. Spreker is van oordeel dat in ieder geval moet worden geëist dat Frankrijk in de Europese raad een antwoord geeft. De beweegredenen van president De Gaulle zijn nooit geheel duidelijk. Spreker vermoedt dat hij, naar aanleiding van de rapporten van minister Couve de Murville, die in de laatste vergadering van de Europese raad moest aanvaarden dat de Europese commissie normale diplomatieke contacten opneemt met Groot-Brittannië, heeft geconcludeerd dat Frankrijk teveel in het vaarwater van de vijf is terechtgekomen en dat hij heeft gehoopt door een bruusk optreden de Britse regering te kunnen bewegen zijn aanvraag in te trekken. In dat geval zouden de vijf immers Frankrijk geen verwijt kunnen maken. Spreker wijst er voorts op dat de wijze waarop president De Gaulle sprak over Israël, Quebec, de Verenigde Staten en de dollar, diens binnenlandse positie niet heeft versterkt. Dit is gebleken uit de persconferentie van oud-premier Guy Mollet en uit de verdere reacties van pers en politici. De Gaulle's persconferentie heeft er in ieder geval toe geleid dat de aversie van velen tegen het vormen van een front tegen deze Franse politiek grotendeels is weggenomen. Wat de positie van Nederland betreft is spreker van oordeel dat de vier, gezien het feit dat Nederland in het tegenspel tegen Frankrijk steeds de spits heeft afgebeten, in hun politiek voor wat betreft de bereidheid om aan Frankrijk toe te geven, geheel het Nederlandse optreden zullen volgen. Spreker deelt voorts mede dat hij in Parijs en marge van de OESO-conferentie een gesprek heeft gehad met de Britse minister van economische zaken, Anthony Crosland, die hem advies vroeg over de gedragslijn die de Britse regering het beste kan volgen. Spreker heeft geadviseerd in ieder geval niet de aanvraag in te trekken en voor 18 december sterke druk uit te oefenen op Bonn. Voorts zou een Brits minister een speciaal bezoek aan Rome moeten brengen. Minister Crosland achtte de door het Gaullistische lid van de raad van Europa, De Lipkovsky, in Straatsburg geopperde gedachte van een soort associatie die automatisch tot een lidmaatschap zou leiden, voor Engeland wel aanvaardbaar. Spreker heeft gezegd een kans hierop uiterst gering te achten, aangezien president De Gaulle zich nog nooit in deze zin heeft uitgelaten. Spreker was het

met minister ...

met minister Crosland eens dat het een goede tactiek zou zijn dat de Britse regering haar maatregelen reeds afstemt op de richtlijnen van de EEG. Dat de vijf tot een speciaal douanesregiem met Groot-Brittannië zouden overgaan heeft spreker onhaalbaar genoemd. Het is echter niet uitgesloten dat de vijf op verschillende terreinen uitgesproken Franse verlangens zullen dwarsbomen. Spreker heeft in Parijs voorts nog gesproken met de Duitse staatssecretaris Lahr. Deze vertelde hem dat de Italiaanse minister Colombo in Bonn een harde lijn heeft bepleit en dat minister Brandt, anders dan bondskanselier Kiesinger, wel voor een harde lijn zou voelen. De heer Lahr achtte het mogelijk dat de vijf geen verdere medewerking verlenen aan de afronding van de economische unie en dat zij niet tegemoet komen aan specifieke Franse verlangens. Hij was het voorts met spreker eens dat in Brussel een duidelijk antwoord van de Fransen moet worden geëist. Ook achtte staatssecretaris Lahr het mogelijk dat de besprekingen tussen de experts van de vijf en van Groot-Brittannië in Brussel worden voortgezet. Spreker heeft naar aanleiding van berichten uit Bonn dat minister Brandt met de gedachte speelt de Britse regering tot een tussenoplossing te bewegen, erop gewezen dat hij dit niet mogelijk acht, aangezien voor Groot-Brittannië het politieke element voorop staat. Spreker heeft voorts gezegd dat hij vreesde dat de aanvankelijk felle reacties van de vijf na enkele maanden zullen verslappen. Op sprekers suggestie dat Duitsland zijn bilaterale houding ten opzichte van Frankrijk zal moeten herzien, bleef staatssecretaris Lahr het antwoord schuldig. Wel achtte deze een bijeenkomst van de vijf nuttig en noodzakelijk. Spreker deelt voorts mede dat volgens de laatste berichten, de bondsregering heeft ingestemd met een samenkomst van de vijf op 12 december, mits deze geen spectaculair karakter draagt. Minister Fanfani heeft laten weten dat hij bereid is met Nederland een harde lijn te volgen, mits Nederland verklaart niet de EEG te willen torpederen. Spreker heeft zijn Italiaanse ambtgenoot gerustgesteld. Hij wijst erop dat het thans voor Nederland van het grootste belang is dat de cohesie tussen de vijf niet wordt verbroken; hierop zijn al zijn acties gericht. De vijf zullen op 18 en 19 december in de Europese raad een duidelijk antwoord van Frankrijk moeten eisen. Voorts acht spreker het mogelijk dat de vijf eensgezind niet verder tegemoet komen aan specifiek Franse wensen. Spreker lijkt het technische moeilijk te verwezenlijken dat, zoals door minister Crosland werd gesuggereerd, de vijf bepaalde EEG-regels op Groot-Brittannië van toepassing verklaren. Spreker zou bij zijn bezoek aan Londen minister Brown tentatief willen vragen hoe hij denkt over een politiek consultatieverdrag tussen Groot-Brittannië en de Beneluxlanden of eventueel met Nederland alleen. Voorts zou spreker stappen willen ondernemen in de richting van een technologisch verdrag tussen Brittannië en de vijf, een mogelijkheid die ook van Duitse zijde is geopperd.

Minister De Block ...

Minister De Block wijst erop dat de EEG-landen op 30 oktober hebben afgesproken tot 1 maart 1969 te onderzoeken over welke onderwerpen men binnen de Zes tot samenwerking op technologisch gebied zou kunnen komen. Spreker zou een doorkruising van deze afspraak door een technologisch verdrag tussen de vijf en Brittannië willen ontraden.

Minister Witteveen is het met minister Luns eens dat de vijf, of desnoods de vier, zo eensgezind mogelijk tegen Frankrijk moeten optreden. Daarnaast zou voorzover het verdrag dit enigszins toelaat naar nauwere samenwerking met Brittannië moeten worden gezocht. Spreker heeft de indruk dat de Franse regering het bijzonder onplezierig vindt ergens buiten te worden gehouden. Dit is onlangs nog gebleken in de goudpool. Een politiek consultatieverdrag tussen Groot-Brittannië en de Beneluxlanden acht spreker te beperkt van opzet. Getracht moet worden een reeks van mogelijkheden af te tasten, waarbij ook Italië en Duitsland zijn betrokken.

Minister Schut vreest dat een politiek verdrag tussen de Beneluxlanden en Engeland de druk op Duitsland om te streven naar de toetreding van Groot-Brittannië zal verminderen. Een dergelijk verdrag zal de werking kunnen hebben van een bliksemafleider.

Minister Lardinois is het eens met de uitspraak van minister Luns dat Nederland hoe dan ook de EEG niet kan torpederen. Uitgaande van deze stelling zal men de komende problemen reëel kunnen benaderen. Spreker wijst erop dat uitspraken van het Gaullistische parlementslid De Lipkovsky veelal afleidingsmanoeuvres blijken te zijn. Hieraan mag geen reële waarde worden toegekend. Spreker is geen tegenstander van een technologisch verdrag met Groot-Brittannië, doch hij ziet dit als een loos gebaar. Hij verwacht meer heil van afspraken met betrekking tot bepaalde concrete punten, bijvoorbeeld over de samenwerking tussen twee instituten. Spreker memoreert dat in 1963 ook is getracht tot een diepgaander contact tussen Groot-Brittannië en de Beneluxlanden te komen. Dit gesprek is echter voornamelijk door toedoen van minister Spaak zo op de lange baan geschoven dat het gunstige moment verloren ging. Spreker is persoonlijk voorstander van dergelijke contacten, doch hij twijfelt aan het succes daarvan, indien Duitsland en Italië niet erbij betrokken zijn. Een overeenkomst tussen Groot-Brittannië en Nederland alleen bezit onvoldoende geloofwaardigheid. Minister Bakker is het met minister Luns eens dat de EEG niet kan worden getorpedeerd en dat de cohesie tussen de vijf thans het hoofdpunt moet vormen van het Nederlandse buitenlandse beleid. Ook zal waar mogelijk Groot-Brittannië bij de Europese samenwerking moeten worden betrokken. Spreker vraagt zich echter af of het niet beter is dat Duitsland bij de tegenacties tegen Frankrijk de spits afbijt, aangezien president De Gaulle hiervoor gevoeliger zal zijn. Spreker vraagt voorts of toegeven op bepaalde punten, bijvoorbeeld ten aanzien van het politieke overleg, president De Gaulle niet milder kan stemmen ten aanzien van de Britse toetreding. Minister Klompé is het met

minister Lardinois ...

minister Lardinois eens dat een politiek verdrag niet kan worden beperkt tot Brittannië en de Beneluxlanden of Nederland alleen. Spreekster vraagt of minister Luns de economisch-politieke consequenties van zijn voorstellen nader kan laten uitwerken.

De minister-president vraagt zich af of Nederland nu al moet verklaren dat de EEG hoe dan ook in stand moet blijven. Spreker is van oordeel dat, hoewel hierover intern geen twijfel mag bestaan, een dergelijke troefkaart niet meteen uit handen moet worden gegeven. Voorts is spreker het met minister Lardinois eens dat een politiek verdrag met Groot-Brittannië niet tot de Beneluxlanden moet worden beperkt. Minister Klompé merkt op dat een troefkaart alleen betekenis heeft, als men deze waar kan maken. Spreekster wijst erop dat Frankrijk exact kan berekenen hoe Nederland zichzelf door te breken met de EEG zal duperen. Minister Luns merkt naar aanleiding van hetgeen door minister De Block over de technologische samenwerking is gezegd op dat Frankrijk geen rekening houdt met communautaire afspraken. Spreker is het met minister Lardinois eens dat ter zake geen loos gebaar kan worden gemaakt. Hij heeft de indruk dat een technologische samenwerking met Groot-Brittannië wel zinvol is gezien de verdergevorderde technische ontwikkeling van dat land in vergelijking met Frankrijk. Minister De Block meent dat dit een mythe is. Minister Luns antwoordt hierop dat het feit dat men sedert een paar maanden binnen de Zes tot technologische samenwerking tracht te komen geen valabel argument is om een technologische samenwerking tussen de vijf en het Verenigd Koninkrijk uit te sluiten. In ieder geval is deze weg de moeite van het onderzoeken waard; indien spreker geen resultaat boekt, zal hij deze zaak opnieuw in de raad aan de orde stellen. Spreker is het met voorgaande sprekers eens dat een politiek verdrag met Groot-Brittannië geloofwaardiger is, als zoveel mogelijk landen daaraan deelnemen. Dit betekent echter niet dat een verdrag met Nederland alléén zonder betekenis is; hierdoor krijgt Brittannië immers een bruggehoofd op het continent. Voorts krijgt Nederland hierdoor een legale basis (op overeenkomstige wijze als bij het Frans-Duitse verdrag) om over punten die in de EEG ter sprake komen eerst ruggespraak te houden met de Britten. Spreker ziet dit als een doorn in het vlees van de Fransen. Reagerende op de opmerking van minister Bakker of Nederland ten aanzien van de politieke unie niet wat zou kunnen toegeven zegt spreker dat de Nederlandse regering ten tijde van het plan-Fouchet tot deze concessie bereid is geweest. Dit plan sprong uiteindelijk af op de weigering van president De Gaulle, waarna Frankrijk volstrekt geïsoleerd raakte. Nederland was toen tot deze verregaande concessie bereid in het perspectief van de Britse toetreding. Indien men echter in dit stadium een zodanig aanbod zou doen, kan men de toetreding van Engeland voorlopig vergeten. Aan een dergelijke capitulatie zal spreker in ieder geval niet zijn medewerking verlenen. Spreker antwoordt minister Klompé

Spreekster vraagt een concrete analyse van de alternatieven die minister Luns heeft genoemd.

dat de gevolgen van de harde lijn niet globaal, maar geval voor geval, telkens als een mogelijkheid zich voordoet, zullen worden bekeken. Hij is het overigens met minister Klompé en minister Lardinois eens dat een dreigenment om met de EEG te breken zelfs tactisch geen betekenis heeft, omdat het niet geloofwaardig is. Spreker verwacht ook dat een dergelijk dreigement een storm van protest in Nederland zelf zou veroorzaken. Spreker is het met minister Lardinois eens dat de heer De Lipkovsky vaak gebruikt wordt als rookgordijn. Men dient echter niet te vergeten dat de Fransen hierdoor de mogelijkheid scheppen om, in geval van te grote weerstand, op dit voorstel terug te vallen. Spreker wijst er voorts op dat minister Harmel van een ander hout gesneden is dan zijn voorganger Spaak. Hij heeft dan ook zijn Deense ambtgenoot Staborg, die op dit zelfde punt wees, kunnen zeggen dat hij met betrekking tot de houding van België optimistischer is gestemd dan in 1963. De sleutel van de toekomstige ontwikkeling ligt echter in Bonn; als de Westduitse regering wederom het Franse veto ongestraft laat, kan van een verder vertrouwelijk overleg binnen de vijf geen sprake meer zijn. Spreker blijft erop aandringen hem te machtigen de gedachte van een politiek en een technologisch verdrag met Groot-Brittannië, zonder dat Nederland hierdoor direct wordt gebonden, nader te onderzoeken. Minister Lardinois steunt de benadering van minister Luns. Spreker doet de suggestie niet alleen te streven naar politieke contacten met Groot-Brittannië, maar ook met Noorwegen en Denemarken. Hierdoor zal het voor de Duitse bondsregering veel moeilijker worden zich afzijdig te houden; terwijl voorts ook de positie van de kleinere landen kan worden versterkt. Minister Luns acht dit een goede suggestie; hij zal trachten in deze richting te manoeuvreren. Spreker deelt voorts mede dat de Franse ambassadeur Siraud, in tegenstelling tot zijn gewoonte, vandaag een bezoek heeft gebracht aan Buitenlandse Zaken en daar is te woord gestaan door de directeur-generaal Europese Samenwerking. Na eerst te hebben gepleit voor een Britse associatie vroeg de heer Siraud of Nederland een associatie die tot het lidmaatschap zou kunnen leiden kan aanvaarden. De heer Siraud vreesde dat Nederland de EEG zou laten uiteenspatten. De heer Hartogh heeft hierop gezegd dat in een dergelijk geval Frankrijk hiervan de schuld zou dragen. Hij constateerde dat Frankrijk in ieder geval zeer bevreesd is dat Nederland de Franse EEG-belangen zal schaden en dat Nederlandse tegenstand de cohesie tussen de vijf meer zal vergroten dan Nederlandse toegevendheid. Minister Polak is van oordeel dat moet worden nagegaan of de gedachte van een associatie die tot een lidmaatschap leidt uitvoerbaar is. Minister Luns merkt op dat de heer Hartogh reeds aan ambassadeur Siraud heeft gezegd dat een dergelijke associatie dezelfde betekenis heeft als een overgangstijd. Het is echter de vraag of Frankrijk bereid is aan de associatie een eindtermijn te stellen. Indien deze termijn door Frankrijk in het onzekere wordt gelaten, acht spreker deze weg niet begaanbaar.

De eerste vraag ...

De eerste vraag is echter hoe het standpunt dat president De Gaulle in zijn persconferentie heeft ingenomen door minister Couve de Murville in de Europese raad zal worden vertolkt.

De minister-president stelt de volgende conclusies voor.

1°. Minister Luns wordt gemachtigd in zijn besprekingen o.a. met de Britse minister Brown de uitvoerbaarheid van de genoemde suggesties na te gaan.

2°. Er wordt een papier opgesteld voor de vergadering van de REZ en de daarop volgende ministerraad, waarin de consequenties van deze suggesties worden aangegeven.

De raad verklaart zich met deze conclusie akkoord.

4 f. Cyprus (Zie notulen m.r. 24 november 1967, punt 4d)

Staatssecretaris De Koster deelt mede dat de bemiddelaars in het Grieks-Turkse conflict de meeste moeite hebben gehad met de Turkse eis tot terugtrekking van de illegale Griekse troepenmacht van ongeveer 10.000 man en de terugtrekking van de 500 à 1000 Griekse officieren van de Cypriotische nationale garde. De Turken eisten dat deze terugtrekking binnen zes weken zou geschieden; de Grieken vroegen een termijn van drie maanden. Nadat de drie bemiddelaars Brosio, Bennett en Vance zich respectievelijk speciaal tot Ankara, Athene en Nikosia hadden gericht, concentreerden de bemiddelingspogingen zich op 27 november op Ankara. Een en ander heeft geleid tot een compromisvoorstel, inhoudende een nieuwe oproep van secretaris-generaal Oe Thant tot beide partijen om af te zien van oorlogsdreiging jegens elkaar en Cyprus en tot terugtrekking van de boven de toegestane verdragsquota op het eiland gelegerde troepen. De Griekse en de Turkse regering zullen dit beroep aanvaarden. Griekenland zal zijn troepen terugtrekken parallel met het verminderen door Turkije van zijn paraatsheidsmaatregelen langs de Zuid-Turkse kust. Voorts zullen de strijdkrachten van Unficyp worden versterkt. De Griekse regering maakte ten aanzien van dit laatste punt een voorbehoud, omdat alleen de Cyprische regering ter zake bevoegd is. Spreker merkt tenslotte op dat Rusland hoewel het partij kiest voor Turkije, bij de Turkse regering op matiging heeft aangdrongen.

Minister Klompé vraagt of het juist is dat de Amerikaanse bemiddelaar Vance de meeste invloed heeft gehad. Staatssecretaris De Koster kan dit bevestigen; Vance was de eerste die ter plaatse arriveerde en had bovendien, gezien de Amerikaanse wapenleveringen aan beide landen, de grootste macht achter zich.

Minister De Block ...